

PETŐFI—RAJNIS—PLATÓ.

Petőfi *Salgó*-jában, mikor Kompolti Dávid a szép martalékkal, Perennával fölért Salgó udvarába s a karjain alélva fekvő nőt egy kerevetre tette

— megállt előtte s elmerülve nézte
És lelkesedve így szólt: »Oh miért
Fejem nem oly nagy, mint az ég, hogy annyi
Szem volna rajt, a hány csillag van ott,
Hadd bámulnálak valamennyivel!« . . .

A valószínűség a mellett szól, hogy a költő a rabló lovag ajkára adott eme képszerű gondolatot olvasmányaiából merítette. De alakított is rajta, még pedig úgy, hogy a minden időben finoman szépek tartott költői kép a durva haramia lelkületéhez illeszkedjék s olyasmit ne lehessen róla mondani, mint a mit — a hagyomány szerint — Lisznyai Kálmán mondott egykor Petőfinek egy kirándulásuk alkalmával Petőfi költői egyéniségéről. — Az éghez hasonló nagyfejűség kívánása szertelenkedő beszédmódhoz szokott rabló szájából még természetesebbnek is mondható, mint ha az éghez kívánna hasonló lenni, a melynek fogalmával annyira ellenkező életet él s most is égbekiáltó gonoszság elkövetésében foglalatoss.

A magyar irodalomban Rájnis Józsefnek, A magyar Helikonra vezérlő Kalauza 29. lapján (Pozsony, 1781.) találjuk először azt az epigrammot, a melyből Petőfi ezt meríthette. Ott ugyanis az »alagyas versek« közt XXI. alatt ez olvasható:

Egy Csillag-nevű ifjatskáról.

Tsillagom! oh bár ég volnék, mikor égbe tekétesz!
Onnét néznének téged ezer szemeim.

Rájnis nem mondja, hogy honnan vette, de kétségtelen bizonyos, hogy ama Plátónak tulajdonított s legtöbbször tőle származottnak is tekintett két epigramm egyikének fordítása, melyeket a commentatorok nagyobb része a bölcs által Aster (Csillag) nevű tanítványához irottnak szokott tartani. Eredeti szövege:

Εἰς Ἀστέρα τὸν μαθητὴν Πλάτωνος τοῦ φιλοσόφου.

*Ἀστέρας εἰσαθροεῖς ἀστὴρ ἐμός· εἶθε γενοίμην
οὐρανός, ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω.*

Ezt az epigrammot Lewes is idézi A philosophia történetében, de nem mint férfihoz intézett költeményt s Bánóczi a magyar kiadásban (I. k. 407. l.) így fordítja:

Nézed a csillagokat. kedves; volnék csak az égbolt,
Hogy nézhetnék a szemek ezreivel!

Rájnis könyvének címét sem Petőfi könyveinek lajstromában, sem azok közt a könyvek közt nem találom, melyeket Ferenczy Zoltán szerint Petőfi egy s más helyen kölcsön kért s olvasott. Arra, hogy az epigrammot eredetiben olvasta volna, gondolni sem lehet. 1841—2-ben Pápán nyert bizonyítványa szerint is gyenge osztályzata volt a görögből, a mivel később sem foglalkozott. Lehet, hogy mégis Pápán forgatta Rájnis könyvét, melyre az iránta jó indulattal viseltetett Tarczy Lajos figyelmeztethette. Az talán csak a véletlennek tudható be, hogy Petőfi Úti jegyzeteiben Salgó vára meglátogatásáról szólva ezt írja: »Sokáig ültem romjainak legfelső csúcsán, tekintetem mérföldeken, lelkem századokon túl barangolt. Talán nem volt Magyarországon vár, mely oly közel szomszédja lett volna a csillagoknak, mint Salgó.« Vagy talán Salgó legfelső csúcsáról mérföldeken túl barangoló tekintete, addig megtett vándorútja elmaradt rögei közt újból észrevette ezt az el nem felejtett gyöngyszemet, helyet szánt neki a tervezett költői beszélyben s Úti jegyzeteiben erre célzó emlékeztetésül mondja Salgót a csillagok közel szomszédjának. Igen, nem, — talán!

Sz.